

УДК 378.14

Спірін Олег Михайлович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри інформатики, докторант кафедри педагогіки, Житомирський державний університет імені Івана Франка

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ІНФОРМАТИКИ ЗА КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЮ СИСТЕМОЮ

Анотація

У статті розглянуто загальні завдання навчання, виховання та розвитку особистості, зумовлені переходом до нового інформаційного суспільства. Уточнено мету фахової підготовки вчителя інформатики в умовах впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу. Розглянуто основні завдання та передумови для побудови студентами індивідуальних траєкторій базової професійної підготовки на основі використання освітніх кредитів і модульних технологій навчання.

Ключові слова: учитель інформатики, мета фахової підготовки, кредитно-модульна система.

Розробка кредитно-модульної системи організації навчального процесу (КМСОНП), як і будь-якої системи навчання, орієнтована на те, щоб вона як дидактичний засіб органічно увійшла в процес навчання. Це вимагає дотримання вимог, які враховують її специфічну мету й одночасно загальні цілі навчального процесу: освітні, розвиваючі, виховні.

Проблему формування знань, умінь і навичок учителя інформатики в різний час досліджували Н.Р. Балік, В.Ю. Биков, А.М. Гуржій, Л.В. Брескіна, М.І. Жалдак, М.П. Лапчик, Н.В. Морзе, С.М. Прийма, С.А. Раков, Ю.С. Рамський, Т.В. Тихонова, Ю.В. Триус, Г.Ю. Цибко, Г.В. Шугайло та ін. Однак науково-педагогічні дослідження з питань організації фахової підготовки майбутнього вчителя інформатики за умов впровадження КМСОНП лише розпочинаються. Необхідно вирішити ряд завдань щодо обґрунтування та розробки методичних систем, орієнтованих на використання залікових освітніх одиниць і модульних технологій під час навчання вчителя інформатики у ВНЗ. Метою цього дослідження є уточнення мети та основних завдань фахової підготовки майбутнього вчителя інформатики за кредитно-модульною системою організації навчального процесу.

Мета фахової підготовки вчителя інформатики має бути насамперед підпорядкована загальним завданням навчання, виховання та розвитку особистості, зумовлених актуальними і перспективними соціальними потребами, переходом до нового інформаційного суспільства

Інформаційне суспільство спричиняє не лише сильний соціальний, психологічний та культурний вплив на особистість, але й вимагає нового світогляду: вміння бачити і розуміти інформаційну картину світу, вміння виявляти та аналізувати під час вивчення будь-якого об'єкта, процесу або явища в природі найбільш характерні для них інформаційні аспекти.

Як зазначає В.В. Грубінко, метою освіти в сучасних умовах має бути підготовка фахівців, здатних забезпечити перехід від індустріального до інформаційно-технологічного суспільства через новаторство в навчанні, вихованні та науково-методичній роботі; а вимоги, які ставляться до освіти, – це якість, універсальність підготовки випускника та його адаптованість до вітчизняного та міжнародного ринків праці, особистісна орієнтованість навчального процесу, його інформатизація, визначальна важливість освіти в забезпеченні сталого людського розвитку [2].

Поряд із цим такі суспільні цінності, як освіченість, здатність до саморозвитку та самовдосконалення, неперервне навчання і підвищення кваліфікації, вміння орієнтуватися у величезному інформаційному потоці, обслуговувати та використовувати інформаційні технології у власній професійній діяльності впродовж життя, вміння гнучко, критично мислити в нових умовах набуватимуть особливого значення. Слід застерегти від того, що винятково професійний підхід у підготовці спеціалістів може призвести до "тиражування самовідчужених особистостей" [5, с. 7].

Одним із головних завдань виховання має стати подолання негативних тенденцій у формуванні системи цінностей. Дослідження науковців та практиків свідчать про те, що в нашій країні продовжується "загальна переорієнтація суспільства з цінностей колективізму до цінностей індивідуального життя, але в їх найгіршому вираженні. Це підтверджує недостатню реалізацію ідеологічної функції освіти, ... яка не забезпечує позитивність пріоритетної тенденції індивідуального існування" [1, с. 99].

У змісті виховної роботи актуальними постають завдання національно-патріотичного виховання з метою формування громадянської позиції, відповідальності за Батьківщину та майбутнє її народу; моральне виховання; художньо-естетичне виховання; валеологічне виховання, спрямоване на формування внутрішньої потреби у веденні здорового способу життя; сімейно-родинне виховання, покликане сприяти вихованню фізично і морально здорової особистості на традиціях і цінностях родини; екологічне виховання, спрямоване на розвиток екологічної культури [2, с. 15].

Необхідним результатом виховання фахівця має стати свобода обирати власну позицію за будь-яких обставин, власне ставлення до соціально-політичних явищ і процесів, умов та перспектив життя. Система освіти має формувати свідомого громадянина, який повинен ефективно брати участь у демократичному процесі, не приймаючи силових методів вирішення політичних і соціальних конфліктів всередині

країни, готового захищати її від зовнішньої агресії [9, с. 4].

Визначаючи мету та завдання фахової підготовки, варто врахувати, що провідна роль у теоретичних основах кредитно-модульної системи навчання вчителя інформатики (КМСНВІ) відведена особистісно-орієнтованій освітній парадигмі, яка найбільше відображена в ідеях конструктивізму. Поряд із цим зазначимо, що за умов особистісної, тобто гуманістично орієнтованої, освіти в основу педагогічного цілепокладання доцільно взяти "не модель особистості, а модель особистісно-стверджуючої ситуації вільного життєпрояву індивідуума", а тому "... цілі освіти повинні відображати не лише соціальні функції, але й все різноманіття людського буття" [6, с. 51].

Зазначимо, що аналіз вітчизняної системи підготовки педагогічних працівників у ВНЗ дає підстави стверджувати про можливість і доцільність одержання кваліфікації вчителя інформатики під час здобуття базової вищої освіти (освітньо-кваліфікаційний рівень "бакалавр").

Метою професійної підготовки майбутнього вчителя інформатики за кредитно-модульною системою є забезпечення побудови особистістю власної індивідуальної траєкторії базової фахової підготовки на основі використання освітніх кредитів і модульних технологій навчання, результатом реалізації якої є гарантоване досягнення людиною актуального суспільно-значущого рівня компетентності вчителя інформатики середньої школи та готовності до навчання впродовж життя.

Конкретизуємо запропоновану мету з огляду на необхідність дотримання окремих вимог до визначення мети, специфічних цілей і завдань кредитно-модульної системи навчання вчителя інформатики [7, с. 13–15].

Індивідуальна траєкторія базової фахової підготовки як компонент загальної індивідуальної траєкторії професійної підготовки та підвищення кваліфікації передбачає наявність можливостей вибору майбутнім фахівцем варіативних дисциплін освітньо-професійної програми, сформованої за вимогами замовників, а також академічну мобільність студента для накопичення залікових кредитів з метою одержання ступеня "бакалавр", набуття загальних і професійних компетенцій вчителя інформатики середньої школи.

Поряд із цим розглядувана траєкторія обов'язково має включати індивідуальні траєкторії опанування кожної дисципліни як системи залікових та змістових модулів, що передбачає реалізацію дидактичних принципів індивідуалізації й диференціації навчання з вибором студентом індивідуальних рівнів і термінів опанування навчальним матеріалом у межах залікового модуля дисципліни.

Забезпечення побудови студентом власної індивідуальної траєкторії, насамперед, передбачає створення належних організаційно-педагогічних умов проведення

навчального процесу. Зокрема, мають бути обґрунтовані, розроблені та представлені в зрозумілому для використання студентами вигляді індивідуально орієнтовані ресурси (організаційні складові, правила, процедури і засоби) кредитно-модульної технології.

Гарантоване досягнення рівня компетентності забезпечується необхідним рівнем результативності кредитно-модульної системи як професійно-освітньої та навчальної технології. Цей рівень залежить від якості розв'язання ряду завдань, пов'язаних з обґрунтуванням, описанням, відтворенням та впровадженням КМСНВІ.

По-перше, обґрунтування технології має містити наперед визначені вимоги до складу та рівня її виконавців – суб'єктів фахової підготовки вчителя інформатики. Такі вимоги мають бути поставлені як до викладачів, так і до студентів. Роль останніх у забезпеченні результативності навчального процесу значно зростає за умов реалізації особистісно-орієнтованої освітньої парадигми як теоретичної основи КМСНВІ. Жодним чином не можна гарантувати якість фахової підготовки, якщо на навчання будуть зараховані абітурієнти з низьким рівнем середньої освіти за профілем спеціальності, або ж якщо вони протягом нетривалого початкового етапу підготовки не зможуть опанувати відповідний курс вирівнювання, набути необхідних знань, умінь і навичок самостійної роботи.

Поряд із цим на певних етапах описання та відтворення кредитно-модульної технології значну роль відіграє роботодавець. Суб'єктом організації навчального процесу він має бути під час формування вимог до освітньо-професійних програм підготовки, складанні навчальних планів, програм дисциплін, завдань педагогічних практик тощо.

По-друге, в описанні технології склад її компонентів (завдань, змісту, форм, методів, засобів) має бути, з одного боку, достатньо повним для досягнення протягом прийняттого часу всіх наперед визначених цілей та розв'язання відповідних завдань, для яких технологія розроблялася, а з іншого боку, – кількість елементів кожного компоненту (наприклад, кількість результатів, запланованих змістовим компонентом технології) не повинна бути надмірною, переобтяженою елементами, які для фахової підготовки вчителя інформатики не є визначальними.

Важливого значення в проектуванні професійної підготовки вчителя інформатики набуває компетентнісний підхід, що насамперед вимагає покласти в основу розробки освітніх стандартів характеристики, що відображають якісні результати освітнього процесу в термінах професійних компетентностей [8, с. 128]. Пропонується загальна структура та орієнтовна класифікація компетентностей вчителя інформатики:

I. Загальні компетентності: когнітивні; міжособистісні; суспільно-системні

компетентності.

II. Професійно-спеціалізовані компетентності: загальнопрофесійні; предметно-орієнтовані, або профільно-орієнтовані; технологічні; професійно-практичні.

Варто зазначити, що загальні компетентності слід трактувати як універсальні, ключові, надпрофесійні, які мають бути притаманні фахівцю будь-якого напрямку підготовки, спеціальності та кваліфікації, що здобув вищу освіту.

Професійно-спеціалізовані компетенції доцільно визначати з огляду на те, що проектування будь-якої професійної підготовки зазвичай реалізується на основі двох основних моделей: адаптаційної моделі, спрямованої на адаптацію фахівця до умов майбутньої роботи, та моделі професійного розвитку, зорієнтованої на активність спеціаліста, здатність приймати рішення й нести відповідальність за зроблений вибір, здійснені та заплановані дії [3, с. 238]. Тому в кожному класі професійно-спеціалізованих компетенцій пропонується розрізняти і виокремлювати адаптаційні компетенції та компетенції професійного розвитку.

По-третє, відтворення кредитно-модульної технології фахової підготовки гарантуватиме успішне виконання технологічних дій і досягнення цілей технології, якщо технологічний процес передбачає використання всіх нормативних документів, а також необхідних навчально-методичних матеріалів та матеріально-технічних засобів, сприяючи об'єктивності впровадження такої технології в навчальний процес ВНЗ.

Зокрема, мають використовуватися: на рівні галузі – концепція підготовки, освітньо-кваліфікаційна характеристика та програма підготовки; на рівні закладу освіти (навчальна частина, факультет, кафедра) – навчальний і оперативний плани спеціальності; на рівні викладача – навчальна та робоча програми дисципліни; на рівні студента – інформаційний пакет спеціальності, індивідуальний навчальний план студента.

В умовах впровадження кредитно-модульної системи особливого значення набуває самостійна робота, яка вимагає організації, проведення та контролю за нею на новому якісному рівні. Як зазначається в рекомендаціях МОН України щодо впровадження КМСОНП, "особливої уваги необхідно приділити методичному забезпеченню організації самостійної роботи та виконанню індивідуальних завдань студента" [4, с. 2].

По-четверте, системи оцінювання результатів навчальної діяльності, технології зарахування і накопичення освітніх кредитів для всіх можливих варіантів побудови індивідуальних траєкторій фахової підготовки мають зумовлювати об'єктивний характер висновків щодо досягнення кожною особою певного рівня компетентності вчителя інформатики та здобуття відповідного ступеня вищої освіти.

Актуальний суспільно-значущий рівень компетентності вчителя інформатики

означає таке. Під час формування й реалізації освітньо-професійної програми підготовки бакалавра насамперед необхідно вирішити завдання з'ясування та врахування соціального замовлення на сучасного вчителя інформатики для середніх закладів освіти. Однак підготовка має відображати не лише актуальні потреби суспільства і особистості щодо компетентності фахівця, а й бути здатною реагувати на швидку зміну вимог національного та міжнародного ринків праці.

Готовність до навчання впродовж життя забезпечується вирішенням одного із головних завдань кредитно-модульної технології навчання – сприяння саморозвитку особистості, здатність до чого "є головним показником особистісної освіченості людини" [6, с. 67]. Компоненти технології мають передбачати створення умов для самоаналізу, самодіагностики, адекватної самооцінки та розвитку студентом власних індивідуальних здібностей. Поряд із цим у формуванні компетентності майбутнього вчителя інформатики особливе місце посідає завдання формування компетенцій продовженого навчання, зумовлене серед іншого швидкою зміною предметної галузі інформатики.

Проведене дослідження дозволило визначити мету фахової підготовки вчителя інформатики в умовах впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу, основні завдання та передумови для побудови студентами індивідуальних траєкторій базової професійної підготовки на основі використання освітніх кредитів і модульних технологій навчання.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на уточнення змісту базової професійної підготовки вчителя інформатики. Зокрема необхідно провести конкретизацію його професійних компетентностей та дослідити можливості удосконалення відповідних освітньо-професійних програм з огляду на бурхливі зміни в предметній галузі інформатики й інформаційно-комунікаційних технологій. В умовах впровадження КМСОНП потребує обґрунтування розподіл змісту програми фахової підготовки вчителя інформатики за обсягами в залікових кредитах.

Список використаних джерел

1. Артюшина М. Групова навчальна діяльність студентів у підвищенні рівня професійної підготовки фахівців // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: Науково-методичний журнал. – 2001. – Вип. 3. – С. 96–104.
2. Грубінко В. В. Формування інноваційного освітнього середовища у ВНЗ в контексті вимог Болонського процесу // Освіта як фактор забезпечення стабільності сучасного суспільства: Матеріали міжнародної науково-теоретичної конференції (м. Тернопіль, 26 березня 2004 р.). – Тернопіль: Вид-во ТДПУ, 2004. – С. 6–17.
3. Пискунова Е. В. (n.d./2007). Изменения в профессиональной деятельности

- учителя как ориентир изменений в педагогическом образовании [PDF document]. URL <http://ideashistory.org.ru/pdfs/31piskunova.pdf> (10 березня 2007).
4. Рекомендації щодо впровадження кредитно-модульної системи у вищих навчальних закладах III-IV рівня акредитації / Додаток до наказу Міністерства освіти і науки України від 30 грудня 2005 року № 774 "Про впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу".
 5. Саух П. Ю. Експлікативні зміни сучасної освіти в контексті трансформацій науки постіндустріального суспільства // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2005. – № 20. – С. 3–8.
 6. Сериков В. В. Образование и личность. Теория и практика проектирования педагогических систем. – М.: Издательская корпорация "Логос", 1999. – 272 с.
 7. Спирін О. М. Основні характеристики декларативної моделі кредитно-модульної технології навчання вчителя інформатики // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2006. – № 27. – С. 12–16.
 8. Спирін О. М. Характерні вимоги до цілей та змісту кредитної освітньої технології // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2005. – № 24. – С. 25–129.
 9. Стратегия для России: образование. Материал для обсуждения [WORD document]. URL <http://www.admin.novsu.ac.ru/uni/uni.nsf/all/doci> (1 лютого 2005).

ЦЕЛЬ И ЗАДАЧИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЯ ИНФОРМАТИКИ ПО КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЙ СИСТЕМЕ

Спирин О.М.

Аннотация

В статье рассмотрены общие задачи обучения, воспитания и развития личности, обусловленные переходом к новому информационному обществу. Уточнена цель профессиональной подготовки учителя информатики в условиях внедрения кредитно-модульной системы организации учебного процесса. Рассмотрены основные задачи и предусловия для построения студентами индивидуальных траекторий базовой профессиональной подготовки на основе использования образовательных кредитов и модульных технологий обучения.

Ключевые слова: учитель информатики, цель профессиональной подготовки, кредитно-модульная система.

OBJECTIVE AND TASKS OF INFORMATICS TEACHERS PROFESSIONAL TRAINING UNDER CREDIT-MODULAR SYSTEM

Spirin O M.

Resume

The article features the general tasks of personality training, upbringing and development, determined by the transfer to the new information society. The author specifies the objective of informatics teachers professional training under the credit-modular system. The author analyzes major tasks and preconditions for the students' constructing individual trajectories of basic professional training on the basis of education credits and modular training technologies.

Keywords: informatics teacher, objective of professional training, credit-modular system.